

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā

Rīgā 2009. gada 3. jūnijā

lietā Nr. 2008-43-0106

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma un Viktors Skudra,

pēc J.O. (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) konstitucionālās sūdzības,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. un 6. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, 19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2009. gada 8. maijā tiesas sēdē izskatīja lietu

“Par Civillikuma 156. panta otrās daļas vārdu „divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. un 96. pantam un 1975. gada 15. oktobra Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, 4. pantam”.

Konstatējošā daļa

1. Jautājumus, kas attiecas uz bērna izcelšanos, kā arī tās noteikšanu, Latvijas Republikā regulē Civillikuma (turpmāk – CL) Ģimenes tiesību daļa, kā arī Civilprocesa likuma 30. nodaļa. CL 156. pants sākotnēji noteica prasījumus, ko ārlaulībā dzimuša bērna māte ir tiesīga izvirzīt ārlaulībā dzimuša bērna tēvam, un šo prasījumu celšanas procesuālos termiņus.

Ar Augstākās padomes 1993. gada 25. maija likumu „Par grozījumiem un papildinājumiem Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma Ģimenes tiesību daļā” CL 156. panta otrā daļa tika izteikta redakcijā, kas noteica:

„Apstrīdēt paternitātes atzīšanu var persona, kas paternitāti atzinusi, tās vecāki, ja šī persona mirusi, tās aizgādnie, ja šī persona atzīta par rīcības nespējīgu gara slimības vai plānprātības dēļ, vai bērna māte divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti. Bērns pats paternitātes atzīšanu var apstrīdēt divu gadu laikā pēc pilngadības sasniegšanas, ja viņa vecāki ir miruši.”

Latvijas Republikas Saeima (turpmāk – Saeima) 2002. gada 12. decembrī, pieņemot likumu „Grozījumi Civillikumā”, no CL 156. panta otrās daļas izslēdza vārdus “tās vecāki, ja šī persona mirusi”. Līdz ar to kopš 2003. gada 1. janvāra, kad minētie grozījumi stājās spēkā, CL 156. panta otrā daļa noteic:

„Apstrīdēt paternitātes atzīšanu var persona, kas paternitāti atzinusi, tās aizgādnie, ja šī persona atzīta par rīcības nespējīgu gara slimības vai plānprātības dēļ, vai bērna māte divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti. Bērns pats paternitātes atzīšanu var apstrīdēt divu gadu laikā pēc pilngadības sasniegšanas, ja viņa vecāki ir miruši.”

2. Pieteikuma iesniedzējs pieteikumā Satversmes tiesai apstrīd CL

156. panta otrās daļas vārdu „divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti” (turpmāk – apstrīdētā norma) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. un 96. pantam, kā arī 1975. gada 15. oktobra Eiropas Konvencijas par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā, (turpmāk – Konvencija) 4. pantam.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka 2007. gada 14. februārī Rīgas pilsētas Latgales priekšpilsētas tiesā iesniedzis prasības pieteikumu par paternitātes apstrīdēšanu. Pieteikumam ticis pievienots lūgums par DNS ekspertīzes nozīmēšanu bērna bioloģiskās izcelšanās fakta noteikšanai. Tiesa minēto prasību noraidījusi, spriedumu pamatojot ar to, ka ir notecējis apstrīdētajā normā šādas prasības celšanai noteiktais divu gadu termiņš.

Rīgas apgabaltiesas Civillietu tiesas kolēģija 2007. gada 4. oktobra spriedumā noraidīja Pieteikuma iesniedzēja apelācijas sūdzību. Savukārt Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments (turpmāk – Senāts) ar 2008. gada 11. jūnija spriedumu noraidīja Pieteikuma iesniedzēja kasācijas sūdzību. Arī šie spiedumi pamatoti ar to, ka ir notecējis apstrīdētajā normā šādas prasības celšanai noteiktais termiņš.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētā norma tikusi radīta, lai piešķirtu personai, kura atzinusi paternitāti, tiesības šo atzīšanu apstrīdēt likumā noteiktajos gadījumos. Proti, tā piešķirot iespēju atbrīvoties no vecāku tiesībām un pienākumiem, kā arī noteikt bērna tiesību un pienākumu izbeigšanos attiecībā uz personu, kura paternitāti apstrīd. Apstrīdētajā normā noteiktais divu gadu termiņš esot saistīts ne tikai ar bērna tiesisko statusu, bet arī ar personas – paternitātes apstrīdētājas – tiesībām vērsties tiesā. Tāpat minētais termiņš skarot personas privāto dzīvi.

Atsaucoties uz Satversmes tiesas un Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) spriedumiem, Pieteikuma iesniedzējs atzīst, ka tiesības uz taisnīgu tiesu nav absolūtas un tās var ierobežot. Tomēr ierobežojums esot

pieļaujams vienīgi tiktāl, ciktāl minētās tiesības netiek atņemtas pēc būtības. Normatīvajos aktos neesot paredzēta institūcija, kas būtu tiesīga pirms tiesas iegūt pierādījumus paternitātes apstrīdēšanai vai atzīšanai, ja pret šādu pierādījumu iegūšanu iebilst bērna māte. Savukārt apstrīdētā norma pretēji pušu līdzvērtīgu iespēju principam liedzot Pieteikuma iesniedzējam tiesas procesā iegūt pierādījumus savas prasības pamatošanai.

Satversmē ietvertās pamattiesību normas vajagot vērtēt kopsakarā ar Konvencijas 4. pantu. Minētajā normā vispār neesot noteikts termiņš, kādā persona, kas nav bērna bioloģiskais tēvs, varētu apstrīdēt paternitāti. Līdz ar to apstrīdētā norma esot pretrunā ar šo Latvijas Republikai saistošo cilvēktiesību normu.

Kaut arī apstrīdētās normas mērķis esot nodrošināt ģimenes stabilitāti un bērna intereses, tomēr vienlaikus esot svarīgi arī tas, lai vīrietim, kurš nav bērna bioloģiskais tēvs, būtu tiesības apstrīdēt paternitāti. Tās esot saistītas ar vīrieša privāto dzīvi, un bērna tiesiskās intereses neesot prioritāras salīdzinājumā ar paternitāti apstrīdošā vīrieša tiesībām uz privāto dzīvi.

Iesniegtajos paskaidrojumos Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka Saeimas piedāvātais Konvencijas 4. panta skaidrojums esot pretrunā ar šā panta gramatisko tekstu un varētu tikt attiecināts tikai uz minētās normas pirmā teikuma sākumu. Tāpat nepamatota esot Saeimas norāde uz ANO Konvencijas par bērna tiesībām 8. pantu.

Būtisks esot arī tas apstāklis, ka DNS ekspertīze paternitātes noteikšanai Latvijā esot pieejama salīdzinoši neilgu laiku un 2004. gadā tās izmaksas – aptuveni 500 latu – salīdzinājumā ar tobrīd noteikto minimālo mēnešalgu vērtējamas kā ievērojamas.

Ņemot vērā minēto, Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu atzīt apstrīdēto normu par neatbilstošu Satversmes 92. un 96. pantam, kā arī Konvencijas 4. pantam.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēja argumentiem un lūdz Satversmes tiesu atzīt pieteikumu par nepamatotu un noraidīt.

Bērna izcelšanās no tēva gadījumos, kad bērns nav dzimis laulībā, vai 306 dienu laikā pēc laulības izbeigšanās pamatojoties uz paternitātes brīvprātīgu atzīšanu vai noteikšanu tiesas ceļā. Paternitātes brīvprātīgas atzīšanas gadījumā persona, kura sevi uzskata par bērna tēvu, brīvprātīgi dodoties uz dzimtsarakstu nodaļu kopā ar bērna māti un abi iesniedzot kopīgu iesniegumu. Likumā noteiktajos gadījumos iesniegumu paternitātes atzīšanai bērna tēvs varot iesniegt arī viens pats. Savukārt tad, ja bērns ir sasniedzis divpadsmit gadu vecumu, paternitātes atzīšanai esot nepieciešama bērna piekrišana. Bāriņtiesu likuma 20. pantā noteikti gadījumi, kad paternitātes atzīšanai nepieciešama bāriņtiesas piekrišana.

Tā kā paternitātes brīvprātīgu atzīšanu likums neierobežo ne ar kādiem termiņiem, tad saskaņā ar CL 155. panta otro daļu bērna tēvs varot atzīt paternitāti jebkurā laikā pēc bērna piedzimšanas vai pat pirms bērna dzimšanas. Likums neparedzot, ka paternitāti brīvprātīgi var atzīt tikai tāda persona, kas var pierādīt bioloģiskās izcelšanās faktu.

Paternitātes apstrīdēšanas procedūras mērķis esot novērst paternitātes pieņemumu attiecībā uz vīrieti, kas nav bērna bioloģiskais tēvs, bet uzskatāms par tā juridisko tēvu. Tiesā varot apstrīdēt gan paternitātes pieņemumu, gan paternitātes atzīšanu.

Vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, Saeima uzsver, ka starp nosacījumiem, kas saprātīgi ierobežo tiesības uz taisnīgu tiesu, esot procesuālo termiņu noteikšana, lai nodrošinātu vienu no tiesiskas valsts principiem – tiesisko stabilitāti, kas šajā lietā izpaužoties kā bērna tiesību prioritātes nodrošināšana.

Saeima nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēja sniegtajai Konvencijas 4. panta

interpretācijai. Proti, Eiropas Padomes skaidrojošajā ziņojumā par paternitātes apstrīdēšanu norādīts, ka nacionālie likumi personu tiesībām apstrīdēt paternitāti var paredzēt termiņa ierobežojumus. Valsts varot noteikt, ka uz atsevišķām personām termiņa ierobežojums attiecas, savukārt uz citām personām, piemēram, bērniem, neattiecas. Valsts varot noteikt arī dažādām personām atšķirīgus laika atskaites punktus, proti, brīžus, no kuriem skaitāms paternitātes apstrīdēšanas termiņš. Šo nosacījumu mērķis esot nodrošināt bērnam stabilu tiesisko situāciju, un tādēļ šie termiņi nedrīkstot būt pārāk gari. Proti, šo termiņu mērķis esot nodrošināt, lai bērna tiesiskā situācija nebūtu atkarīga no personām, kurām ir tiesības apstrīdēt paternitāti, un šo personu iespējām „mainīt domas” attiecībā uz paternitātes apstrīdēšanu.

Turklāt atbilstoši Eiropas Padomes sniegtajam skaidrojumam nacionālā likumdevēja ziņā esot arī to personu vai institūciju noteikšana, kuras var apstrīdēt paternitāti.

Personām, kurām ir tiesības apstrīdēt paternitāti, esot nepieciešams zināms laiks lēmuma pieņemšanai. Šajā periodā tām vajagot izšķirties par turpmāko rīcību un vēlāk pie šā lēmuma turēties. Tādējādi likumdevējs vēloties novērst to, ka šādu lietu izskatīšana tiktu ierosināta atkārtoti. Tāpat likumdevējs nevēloties pieļaut neskaidrību attiecībā uz bērna statusu. Saeima uzskata, ka divu gadu termiņš ir piemērots, lai persona, kura atzinusi paternitāti, bet uzzinājusi par apstākļiem, kas paternitāti izslēdz, izmantotu savas tiesības un iesniegtu tiesā prasību par paternitātes atzīšanas apstrīdēšanu.

Izskatot tiesā konkrētu lietu, esot iespējams konstatēt brīdi, kad sācies apstrīdētajā normā paternitātes apstrīdēšanai noteiktais termiņš. Visus iespējamus gadījumus un situācijas likumā nevarot aprakstīt. Taču Saeimas un Satversmes tiesas kompetencē neesot konkrētajās civillietās pieņemto nolēmumu pārvērtēšana.

ANO Konvencijas par bērna tiesībām 8. pants paredzot, ka dalībvalstis

apņemas respektēt bērna tiesības saglabāt savu individualitāti, ieskaitot pilsonību, vārdu un ģimenes saites, kā tas paredzēts likumā. Tādējādi bērna interesēs ir zināt savu izcelšanos. Pārmērīga vilcināšanās varot kaitēt bērna tiesībām noskaidrot savu identitāti.

ECT esot norādījusi, ka bērnam ir tiesības uz to, lai bez nevajadzīgas kavēšanās tiktu nodrošināta tiesiskā noteiktība attiecībā uz viņa personas identitāti. Turklāt ECT norādījusi arī to, ka nav tāda vispārēji piemērojama paternitātes nodibināšanas standarta, kas dalībvalstīm būtu obligāti jāiekļauj savos tiesību aktos.

Likumdevējs izvēlējies saudzējošu paternitātes apstrīdēšanas termiņa ierobežojumu. Konkrētajā gadījumā apstrīdētā norma neatņemot Pieteikuma iesniedzējam tiesības vērsties tiesā, taču nosakot saprātīgu šo tiesību izmantošanas termiņa ierobežojumu. Katrā konkrētā gadījumā tiesa izvērtējot, kurā brīdī apstrīdētajā normā noteiktais termiņš sācies.

Tāpat ierobežojums esot noteikts ar likumu, tam esot leģitīms mērķis – bērna tiesību un interešu aizsardzība –, un tas esot samērīgs ar leģitīmo mērķi. Līdz ar to apstrīdētā norma atbilstot Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Turklāt Saeima nepiekrīt Pieteikuma iesniedzēja viedoklim, ka apstrīdētā norma pārkāpjot viņa tiesības uz privāto dzīvi un ka šajā gadījumā bērna tiesiskās intereses neesot prioritāras salīdzinājumā ar paternitāti apstrīdējušā juridiskā tēva privāto dzīvi.

Atsaucoties uz ECT un Satversmes tiesas nolēmumiem, Saeima secina, ka pēc paternitātes apstrīdēšanas termiņa beigām prioritāras ir bērna intereses, nevis par viņa tēvu uzskatītās personas ieinteresētība atzīto paternitāti apstrīdēt. Līdz ar to neesot konstatējams Satversmes 96. pantā noteikto tiesību aizskārums. Kā izriet no tiesu konstatētajiem lietas faktiskajiem apstākļiem, Pieteikuma iesniedzējam jau 2004. gadā radušās šaubas par bērna izcelšanos,

taču viņš neesot rīkojies, lai apstrīdētu paternitāti.

Ņemot vērā minēto, Saeima lūdz pieteikumu noraidīt, bet apstrīdēto normu atzīt par atbilstošu augstāka juridiskā spēka tiesību normām.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. un 96. pantam, kā arī Konvencijas 4. pantam, jo neskarot Pieteikuma iesniedzējam minētajās normās garantētās tiesības.

Vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Konvencijas 4. pantam, Tieslietu ministrija atsaucas uz Eiropas Padomes skaidrojumu par paternitātes apstrīdēšanu un norāda, ka nacionālā likumdevēja kompetencē ietilpstot tiesības noteikt divu gadu termiņu, kurā iespējams apstrīdēt paternitāti, un šis termiņš neatņemot tiesības apstrīdēt paternitāti pēc būtības.

Vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, Tieslietu ministrija atsaucas uz Satversmes tiesas spriedumiem un secina, ka tiesības uz taisnīgu tiesu var tikt ierobežotas. Viens no tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojumiem esot procesuālo termiņu noteikšana, un konkrētā termiņa mērķis esot nodrošināt lietas atrisināšanu saprātīgā laika posmā.

Apstrīdētās normas leģitīmais mērķis esot bērna tiesību aizsardzība. Tieslietu ministrija uzskata, ka likumdevēja izraudzītais divu gadu termiņš ir piemērots leģitīmā mērķa sasniegšanai. Atsaucoties uz ECT nolēmumiem, tiek secināts, ka bērnam ir tiesības uz to, lai bez nevajadzīgas kavēšanās tiktu nodrošināta tiesiskā noteiktība attiecībā uz viņa personas identitāti.

Pēc Tieslietu ministrijas ieskata, divu gadu termiņš ir saudzējošākais paternitātes atzīšanas apstrīdēšanas termiņš. Konvencijas dalībvalstu tiesību aktos neesot vispārēji piemērojama standarta attiecībā uz paternitātes nodibināšanu. Turklāt atšķiroties arī brīdis, no kura sāk skaitīt paternitātes apstrīdēšanas termiņu.

Pie tam apstrīdētā norma neatņemot Pieteikuma iesniedzējam tiesības vērsties tiesā, bet tikai nosakot šo tiesību izmantošanas termiņa

ierobežojumu. Līdz ar to tā atbilstot Satversmes 92. pantā ietvertajām tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 96. pantam, Tieslietu ministrija atzīst, ka Pieteikuma iesniedzēja tiesības uz privāto dzīvi netiek aizskartas, jo tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, prioritāras esot bērna tiesības un likumiskās intereses. Atsaucoties uz ECT nolēmumiem, tiek secināts, ka, tiklīdz paternitātes apstrīdēšanas termiņš ir beidzies, prioritāte piešķirama bērna interesēm, nevis Pieteikuma iesniedzēja ieinteresētībai nepiekrīst paša atzītajai paternitātei. Šis secinājums esot piemērojams lietās, kurās persona zinājusi vai tai bijis pamats uzskatīt, ka tā nav bērna tēvs, taču nav rīkojusies, lai paternitāti apstrīdētu paredzētajā termiņā, un šīs bezdarbības iemesli nav saistīti ar tiesību aktos noteikto. Kā izrietot no lietas faktiskajiem apstākļiem, Pieteikuma iesniedzējam jau 2004. gadā esot radušās šaubas par bērna izcelšanos no viņa, taču viņš neesot rīkojies, lai apstrīdētu paternitāti. Līdz ar to neesot konstatējams Satversmes 96. pantā noteikto tiesību aizskārums.

Vienlaikus Tieslietu ministrija norāda, ka pat tad, ja paternitātes apstrīdēšanas termiņš ir nokavēts, bāriņtiesai saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 16. panta 5. punktā noteikto ir tiesības iesniegt tiesā prasības pieteikumus bērna interesēs. Šāds prasības pieteikums iesniedzams, lai tiktu nodrošinātas Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. panta otrajā daļā noteiktās bērna tiesības uz savas identitātes saglabāšanu.

5. Pieaicinātā persona – Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministrija – informē tiesu, ka Konvencijas 4. pants attiecas uz tādiem gadījumiem, kad paternitāti vēlas apstrīdēt persona, kura iepriekš to brīvprātīgi atzinusi. Tomēr vajagot ņemt vērā arī to, ka Konvencija nenosaka personas vai institūcijas, kas būtu tiesīgas apstrīdēt paternitāti. Šo jautājumu esot tiesīga izlemt pati konvencijas dalībvalsts saskaņā ar savām tiesībām, un Latvijas Republikā šo jautājumu regulējot CL 156. pants.

Konvencijas 4. pants nenosakot paternitātes apstrīdēšanas termiņus. Tomēr tie nedrīkstot būt pārlietu gari un tiem vajagot nodrošināt bērnam stabilu tiesisko situāciju. Atsaucoties uz ANO Konvencijas par bērna tiesībām 8. pantu un Bērnu tiesību aizsardzības likuma 8. pantu, tiek secināts, ka bērna interesēs ir zināt savu izcelšanos.

Ievērojot minēto, Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministrija uzskata, ka apstrīdētajā normā noteiktais divu gadu termiņš ir pietiekams, lai persona varētu iesniegt tiesā prasības pieteikumu par paternitātes apstrīdēšanu un spētu aizstāvēt savas tiesiskās intereses.

6. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – norāda, ka CL 154. pantā kā viens no paternitātes noteikšanas veidiem paredzēta brīvprātīga paternitātes atzīšana. Tas esot beznosacījuma ģimenes tiesību darījums, ar kuru tiek noteikts radniecības statuss starp bērnu un viņa tēvu, kā arī tēva radniekiem. Tāpēc šāda atzīšana nevarot būt attiecināma uz kādu noteiktu laiku. Tā esot neatsaucama, neatceļama un obligāta visiem. Turpretim kā darījums tā esot pakļauta arī vispārējiem darījumu noteikumiem, un CL 156. pants paredzot iespēju šo darījumu atzīt par neesošu. Apstrīdētajā normā esot paredzēts konkrēts termiņš, kurā persona var izmantot tiesības apstrīdēt paternitātes atzīšanu.

Vērtējot to, vai apstrīdētā norma pārkāpj Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 92. pantā nostiprinātās tiesības uz savu tiesību un likumisko interešu aizstāvēšanu tiesā un Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, Tiesībsargs norāda, ka minētās tiesības var ierobežot. Apstrīdētajā normā noteiktais termiņa ierobežojums galvenokārt esot vērsts uz to, lai aizsargātu bērna tiesības uz identitāti, kā arī garantētu bērna tiesiskā statusa stabilitāti. Bērna tiesiskā situācija nedrīkstot būt atkarīga no personām, kurām ir tiesības apstrīdēt paternitāti, un šo personu iespējām „mainīt domas” attiecībā uz paternitātes apstrīdēšanu.

Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6. panta pirmo daļu tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, viņa tiesības un intereses esot prioritāras. Bērna tiesību un tiesisko interešu prioritātes princips esot piemērojams, arī risinot paternitātes jautājumus. Tiesībsargs uzskata, ka ikviena bērna interesēs esot paternitātes nodibināšana un tēva ieraksta dzimšanas reģistrā stabilitāte, tāpēc esot atbalstāma likumdevēja rīcība, proti, konkrēta termiņa noteikšana paternitātes atzīšanas apstrīdēšanai.

Vērtējot apstrīdētās normas atbilstību Konvencijas 4. pantam, esot secināms, ka šis pants attiecas arī uz tādiem gadījumiem, kad paternitāti vēlas apstrīdēt persona, kura to iepriekš brīvprātīgi atzinusi, ja šī persona, kura vēlas atzīt vai ir atzinusi bērnu par savu, nav viņa bioloģiskais tēvs. Arī Konvencijas skaidrojošajā ziņojumā neesot noteiktas personas vai varas iestādes, kas būtu tiesīgas pārsūdzēt vai apstrīdēt brīvprātīgu paternitātes atzīšanu. Tāpat ziņojumā neesot noteikti apstrīdēšanas termiņi. Šajā ziņā izvēle esot atstāta nacionālajam likumdevējam, un tam esot tiesības gan paredzēt apstrīdēšanas iespēju, nosakot attiecīgo personu loku, gan arī zināmos gadījumos bērna interešu aizstāvības un nodrošināšanas nolūkā aizliegt personai apstrīdēt paternitāti. Valsts tiesības noteikt termiņus paternitātes apstrīdēšanai izrietot no Konvencijas mērķa, ECT prakses, kā arī Eiropas Padomes publicētajiem dokumentiem, kas sniedz skaidrojumu par Konvencijas piemērošanu.

No Eiropas Padomes dokumentiem izrietot, ka saistībā ar paternitātes jautājumu risināšanu bērna vislabāko interešu ievērošana ir pats svarīgākais, kas jāņem vērā. Bērna interesēm visatbilstošākais esot, pirmkārt, tas, ka viņš zina savus vecākus jau kopš dzimšanas brīža, un, otrkārt, tas, ka ir nodrošināta noteiktā statusa stabilitāte.

Tiesībsargs vērš tiesas uzmanību uz to, ka no lietas faktiskajiem apstākļiem neesot secināms, vai Pieteikuma iesniedzējs pilnībā izmantojis valstī izveidoto tiesību aizsardzības mehānismu. Proti, nevarot gūt apstiprinājumu tam, vai viņš lūdzis bāriņtiesu izmantot Bāriņtiesu likuma 16. panta

5. punktā ietvertās tiesības iesniegt tiesā prasības pieteikumu.

Ņemot vērā minēto, Tiesībsargs secina, ka apstrīdētā norma atbilst gan Satversmes 92. un 96. pantam, gan arī Konvencijas 4. pantam.

7. Pieaicinātā persona – **tiesību zinātņu doktore Inese Libiņa-Egner** – norāda, ka paternitāte esot radniecības attiecības starp tēvu un bērnu. Paternitātes pamatā esot bērna bioloģiskā izcelšanās no tēva. Taču ģimenes tiesību jomā esot iespējama arī tāda situācija, ka bioloģiski bērns nav izcēlies ne no savas mātes vīra (paternitātes pieņēmums jeb prezumpcija), ne no personas, kas brīvprātīgi atzinusi bērnam paternitāti. Tādēļ likumdevējs esot paredzējis iespēju bioloģiskās izcelšanās faktam neatbilstošu paternitāti apstrīdēt tiesas ceļā.

Paternitātes atzīšana esot veids, kādā vīrietis ar personisku un konstitutīvu tiesisku darījumu var nodibināt radniecības attiecības starp viņu pašu kā tēvu un savu bērnu. Paternitātes atzīšanu likums neierobežojot ne ar kādiem termiņiem vai nosacījumiem. Turklāt no tiesiskās noteiktības viedokļa paternitātes atzīšana tikai uz laiku neesot iespējama. Likums neparedzot vīrieša pienākumu pirms paternitātes atzīšanas faktiski pierādīt, ka bērns bioloģiski ir izcēlies no viņa. Faktiskais pieņēmums balstoties uz to, ka vīrietis, kurš atzīst bērnam paternitāti, ir bērna bioloģiskais tēvs. Tomēr līdz ar šāda pierādīšanas pienākuma neesamību varot veidoties tāda situācija, ka vīrietis atzīst paternitāti bērnam, kas nav cēlies no viņa. Paternitātes atzīšanu neesot iespējams atsaukt, ar paternitātes atzīšanu tiek nodibinātas tēva un bērna attiecības. Taču vīrietis varot paternitāti atzīt arī maldības, viltus vai spaidu ietekmē, un tāpēc paternitātes atzīšanu esot iespējams apstrīdēt CL 156. pantā noteiktajā kārtībā tiesas ceļā.

Apstrīdētajā normā noteiktais divus gadus ilgais brīvprātīgi atzītas paternitātes apstrīdēšanas termiņš, kura tecējums sākas no dienas, kad persona uzzinājusi par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti, samērīgi līdzsvarojot bērna

tiesības un tās personas tiesības, kura apstrīd iepriekš atzīto paternitāti. Iepriekš atzītas paternitātes noturīgums attiecībā uz bērna interešu nozīmību esot īpaši svarīgs.

Šāds divu gadu termiņš esot materiāltiesisks, prekluzīvs termiņš, kuru nav iespējams atjaunot saskaņā ar Civilprocesa likuma noteikumiem par nokavētā termiņa atjaunošanu. Tāpēc gadījumā, kad personas tiesības apstrīdēt paternitāti netiek izlietotas likumā noteiktajā termiņā, tās izbeidzoties līdz ar šo termiņu. Bērna interešu aizsardzības nolūkā no CL 156. panta pirmās un otrās daļas secināms, ka bioloģiskās radniecības neesamība pati par sevi nav pietiekams pamats tam, lai tiesa paternitātes atzīšanu atzītu par spēkā neesošu. Nepieciešams, lai vīrietis, kurš savu paternitātes atzīšanu apstrīd, pierāda arī faktu, ka paternitāti atzinis maldības, viltus vai spaidu rezultātā.

Konvencijas 4. pantā valstij piešķirtā rīcības brīvība noteikt personas un institūcijas, kas var apstrīdēt brīvprātīgi atzītu paternitāti, esot interpretējama pēc iespējas plašāk. Šajā gadījumā Konvencijas 4. pants ļaujot CL noteikt divu gadu termiņu, kurā persona, kura atzinusi paternitāti, ir tiesīga šo paternitātes atzīšanu apstrīdēt. Pretējā gadījumā personas tiesības apstrīdēt pašas iepriekš atzīto paternitāti varot kļūt neierobežotas, bet tas savukārt apdraudētu bērna tiesisko drošību.

Balstoties uz minēto, I. Lībiņa-Egner uzskata, ka divu gadu termiņš ir samērīgs, lai persona, kura atzinusi paternitāti, bet uzzinājusi par apstākļiem, kas to izslēdz, varētu izmantot savas likumā noteiktās tiesības.

Secinājumu daļa

8. Lieta ir ierosināta par CL 156. panta otrās daļas vārdu „divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti” atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām. Tomēr minētie CL 156. panta otrās daļas vārdi noteic procesuālo termiņu, kurā brīvprātīgi atzītā

paternitāte apstrīdama, gan attiecībā uz bērna māti, gan attiecībā uz personu, kura paternitāti atzinusi, gan arī attiecībā uz minētās personas aizgādni. Līdz ar to Satversmes tiesa, ņemot vērā prasījuma robežas, var izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību augstāka juridiskā spēka tiesību normām tiktāl, ciktāl tā attiecas uz paternitāti brīvprātīgi atzinušās personas procesuālajām tiesībām apstrīdētajā normā noteiktajā termiņā apstrīdēt šo paternitātes atzīšanu.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētajā normā ietvertais divu gadu termiņš paternitātes apstrīdēšanai atņemot viņam tiesības uz taisnīgu tiesu pēc būtības. Lai gan konstitucionālajā sūdzībā ietverts prasījums izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību visam Satversmes 92. pantam, tomēr no konstitucionālās sūdzības izriet, ka konkrētajā lietā tiek apstrīdēta normas atbilstība tikai Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, kas noteic: „Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.”

9. Satversme tieši neparedz gadījumus, kuros tiesības uz taisnīgu tiesu varētu ierobežot, tomēr šīs tiesības nevar uzskatīt par absolūtām (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 4. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004-16-01 7.1. punktu*). Tāpat ir jāņem vērā, ka Satversmes 92. panta saturs ir noskaidrojams kopsakarā ar Satversmes 89. pantu, kas noteic, ka „valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem”, jo likumdevēja mērķis ir bijis panākt starptautisko un nacionālo tiesību normu savstarpēju harmoniju.

Gadījumos, kad nepieciešams noskaidrot Satversmē ietverto cilvēktiesību normu saturu, tās interpretējamās pēc iespējas atbilstoši tai interpretācijai, kāda tiek lietota starptautisko cilvēktiesību normu piemērošanas praksē (*sk. Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta sprieduma lietā Nr. 2000-03-01 secinājumu daļas 5. punktu un Satversmes tiesas 2002. gada 22. oktobra sprieduma lietā Nr. 2002-04-03 secinājumu daļas 1. punktu*).

ECT, analizējot Cilvēka tiesību un pamatbrīvību

aizsardzības konvencijas (turpmāk – ECTK) 6. pantu, ir norādījusi, ka tiesības uz taisnīgu tiesu nav absolūtas un var tikt ierobežotas. Šo tiesību ierobežojumi tomēr nevar būt tādi, kas pēc būtības liedz īstenot tiesības uz taisnīgu tiesu (*sk., piemēram, ECT spriedumus lietās: Edificaciones March Gallego S.A. v. Spain, judgment of 19 February 1998, Reports 1998-I, para. 34; García Manibardo v. Spain, no. 38695/97, para. 36, ECHR 2000-II; Staroszczyk v. Poland, no. 59519/00, para. 125, 22 March 2007*).

Arī no ANO Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14. panta neizriet secinājums, ka tajā ietvertās tiesības būtu atzīstamas par absolūtām un noteiktos gadījumos tās nevarētu ierobežot [*sk.: Equality before the courts and the right to a fair and public hearing by an independent court established by law (Art. 14): 13/04/84 CCPR General comment 13*].

Tādējādi gan no Satversmes tiesas, gan no ECT nolēmumiem, gan arī no ANO Cilvēktiesību komitejas skaidrojuma par Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 14. pantu izriet, ka tiesības vērsties tiesā nav absolūtas un var tikt ierobežotas tiktāl, ciktāl minētās tiesības netiek atņemtas pēc būtības.

Par vienu no gadījumiem, kad tiesības uz taisnīgu tiesu tiek ierobežotas, atzīstams likuma regulējums, kas noteic konkrētu tiesību izmantošanas procesuālo termiņu. Satversmes 92. pantā ietvertās tiesības uz taisnīgu tiesu ir saistītas ar tiesiskas valsts principu, kura sastāvdaļa ir tiesiskā stabilitāte. Tiesiskās stabilitātes nodrošināšanai kalpo arī konkrētu procesuālo darbību veikšanai noteiktie termiņi, kuru mērķis ir nodrošināt lietas atrisināšanu saprātīgā laika posmā (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 26. novembra sprieduma lietā Nr.2002-09-01 secinājumu daļas 1. punktu*).

Satversmes tiesa jau norādījusi, ka tiesības uz taisnīgu tiesu ir vienas no vissvarīgākajām personas pamattiesībām un tāpēc ierobežojumi šīm personas

tiesībām nosakāmi tikai pašos nepieciešamākajos gadījumos (*sk. Satversmes tiesas 2006. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2005-18-01 10. punktu*). Personas pamattiesības, arī tiesības vērsties tiesā, var ierobežot tikai Satversmē noteiktajos gadījumos, ja to prasa svarīgu sabiedrības interešu aizsardzība un ja tiek ievērots samērīguma princips.

Apstrīdētajā normā ir paredzēts tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojums – proti, likumdevējs tajā ietvēris procesuālu termiņu, kādā persona, kas brīvprātīgi atzinusi paternitāti, ir tiesīga šo atzīšanu apstrīdēt.

Tādējādi jāizvērtē, vai apstrīdētajā normā ietvertais tiesību ierobežojums, kas liedz personai vērsties tiesā pēc divu gadu termiņa beigām, pirmkārt, ir noteikts ar likumu, otrkārt, vai šim ierobežojumam ir leģitīms mērķis un, treškārt, vai šis ierobežojums ir samērīgs ar leģitīmo mērķi.

9.1. Lai ierobežojums būtu pieļaujams, tam jābūt noteiktam ar pienācīgā kārtā pieņemtu likumu. Apstrīdētā norma ir ietverta CL. Satversmes tiesai nav šaubu un lietā nav materiālu, kas liecinātu par to, ka apstrīdētā norma nav atzīstama par pienācīgā kārtā ar likumu pieņemta. Arī Pieteikuma iesniedzējs, Saeima un pieaicinātās personas atzīst, ka ierobežojums ir noteikts ar likumu.

Līdz ar to lietā nepastāv strīds par to, ka apstrīdētā norma ir noteikta ar atbilstošā kārtā pieņemtu un izsludinātu likumu.

9.2. Ikviena pamattiesību ierobežojuma pamatā ir jābūt apstākļiem un argumentiem, kādēļ tas vajadzīgs, proti, ierobežojums tiek noteikts svarīgu interešu – leģitīma mērķa – labad (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 22. decembra sprieduma lietā Nr. 2005-19-01 9. punktu un Satversmes tiesas 2006. gada 14. marta sprieduma lietā Nr. 2005-18-01 13. punktu*).

No pieteikuma secināms, ka Pieteikuma iesniedzējs kā apstrīdētās normas leģitīmo mērķi min bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.

Šādu pašu leģitīmo mērķi norāda arī Saeima un pieaicinātās personas (*sk. lietas materiālu 4., 84., 89., 97., 99. un 103. lpp.*).

Satversmes tiesa piekrīt lietas dalībniekiem un pieaicinātajām personām, ka bērna tiesisko interešu aizsardzība ir paternitātes atzīšanas regulējuma leģitīmais mērķis. Cilvēktiesību aizsardzība ikvienā sabiedrībā sākas ar to, ka sabiedrība garantē bērnu tiesības, nodrošinot viņiem tādus apstākļus, kuros viņi pēc iespējas labāk var attīstīt savu potenciālu, lai vēlāk būtu gatavi dzīvot pilnvērtīgu pieauguša cilvēka dzīvi (*sk.: Human Rights Fact Sheet No.10 Human Rights of the Child, Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law, UN Human Rights Fact Sheets, No. 1-25, 4th ed., Lund, 1996, p.160*). Tas īpaši attiecas uz bērna identitātes tiesisko noteiktību un kalpo par pamatu turpmākām tiesiskajām attiecībām, kas skar bērnu. ANO Bērnu tiesību komiteja īpaši uzsvērusi nepieciešamību nodrošināt bērnu tiesību aizsardzību agrīnā bērnībā. Bērnu tiesību aizsardzība sākas uzreiz pēc bērna dzimšanas, kad bērns tiek reģistrēts un iegūst identitāti, tiesības uz veselību, izglītību un sociālo labklājību [*sk.: General Comment No. 7 (2005): Implementing child rights in early childhood, Committee on the Rights of the Child, CRC/C/GC/7/Rev.1, 20 September 2006, paragraph 25*].

Arī no ECT prakses izriet secinājums, ka bērnam ir tiesības uz to, lai bez nevajadzīgas kavēšanās tiktu nodrošināta tiesiskā noteiktība tiesiskajās attiecībās, kas skar bērna personas identitāti (*sk., piemēram, ECT spriedumu lietās: Rasmussen v. Denmark, judgment of 21 November 1984, Series A no. 87, p. 15, para. 41; Mikulić v. Croatia, no. 53176/99, para. 65, ECHR 2002-I; Mizzi v. Malta, no. 26111/02, para. 83, ECHR 2006*). Apstrīdētajā normā ietvertais termiņš nodrošina tiesisko attiecību stabilitāti un bērna, kas nav dzimis laulībā, tiesisko stāvokli iespēju robežās tuvina laulībā dzimuša bērna tiesiskajam stāvoklim. Brīvprātīgi atzītās paternitātes apstrīdēšanas termiņa mērķis ir nodrošināt to, lai bērna tiesiskā situācija nebūtu atkarīga no

personām, kurām ir tiesības apstrīdēt paternitāti, un šo personu iespējām „mainīt savas domas” attiecībā uz paternitātes apstrīdēšanu [sk.: „*White Paper*” *On Principles Concerning the Establishment and Legal Consequences of Parentage, Committee of experts on Family Law (CJ-FA) of the Council of Europe, 15.01.2002., principle 13: <http://www.coe.int/family>]. Arī Senāts ir atzinis, ka divu gadu termiņš sekmē tāda bērna tiesisko interešu aizsardzību, kurš nav dzimis laulībā, un izlīdzina viņa tiesisko statusu ar laulībā dzimuša bērna tiesisko statusu (sk. *lietas materiālu 94. un 95. lpp.*).*

No minētā secināms, ka, lai nodrošinātu bērna tiesības uz personas identitāti, ir nepieciešams nodrošināt tiesisko noteiktību un šā mērķa sasniegšanas labad var paredzēt noteiktu paternitātes apstrīdēšanas termiņu.

Tādējādi pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis – bērna tiesību aizsardzība – un tas atbilst Satversmes 116. pantā noteiktajam gadījumam, kad citu cilvēku tiesību aizsardzības labad pieļaujams atsevišķas personas pamattiesību ierobežojums.

9.3. Samērīguma princips prasa ievērot saprātīgu līdzsvaru starp sabiedrības un personas interesēm tad, ja publiskā vara ierobežo personas tiesības un likumīgās intereses. Līdz ar to nepieciešams izvērtēt, vai tiek nodrošināts līdzsvars starp personas tiesībām apstrīdēt brīvprātīgo paternitātes atzīšanu divu gadu laikā, skaitot no brīža, kad tā uzzinājusi par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti, no vienas puses, un valstij uzliktā pienākuma nodrošināt bērna tiesību un tiesisko interešu aizsardzību, no otras puses.

Lai konstatētu, vai, pieņemot apstrīdēto normu, likumdevējs nav pārkāpis samērīguma principu, jānoskaidro, vai ar tās palīdzību radītais bērna tiesību aizsardzības mehānisms nav atzīstams par tādu, kas nesamērīgi ierobežo tās personas tiesības, kura brīvprātīgi atzinusi paternitāti, bet vēlāk vēlas šo atzīšanu apstrīdēt. Proti, nepieciešams izvērtēt to, vai likumdevējs, nosakot

divu gadu termiņu, ir samērīgi līdzsvarojis minētās tiesības.

Satversmes 110. pantā paredzētais valsts pienākums aizsargāt bērna tiesības ir precizēts Bērnu tiesību aizsardzības likumā, kura 6. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, viņa tiesības un intereses ir prioritāras. Šā paša panta otrā daļa papildina, ka “visām darbībām attiecībā uz bērnu neatkarīgi no tā, vai tās veic valsts vai pašvaldību institūcijas, sabiedriskās organizācijas vai citas fiziskās un juridiskās personas, kas nodarbojas ar bērna aprūpi, kā arī tiesas un citas tiesībaizsardzības iestādes, prioritāri ir jānodrošina bērna intereses”.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka no iepriekš minētā izriet šāds princips: tiesiskajās attiecībās, kas skar bērnu, un visās darbībās attiecībā uz bērnu prioritāras ir bērna tiesības un intereses. Tas nozīmē, ka ne vien tiesai un citām institūcijām savi lēmumi jāpieņem, pamatojoties uz to, kas ir bērna interesēs, bet arī likumdevējam jā rūpējas par to, lai pieņemtie vai grozītie normatīvie akti aizsargātu bērna intereses iespējami labākajā veidā (*sk. Satversmes tiesas 2004. gada 11. oktobra sprieduma lietā Nr. 2004-02-0106 11. punktu*).

Tāpat no ANO Konvencijas par bērna tiesībām preambulas un 3. panta pirmās daļas izriet secinājums, ka bērna tiesībām piešķirama pienācīga tiesiskā aizsardzība un valsts darbībai arī likumdošanas jomā jābūt vērstai uz to, lai vislabāk nodrošinātu bērna interešu aizsardzību. Jau ANO Deklarācijā par bērna tiesībām, kas pieņemta 1959. gadā, secināts, ka atsevišķām cilvēktiesībām ir īpaša loma attiecībā uz bērniem, jo tās atspoguļo nepieciešamību pēc īpašām rūpēm par viņiem un uzmanību pret viņiem, bērnu ievainojamību un atšķirības starp viņu pasauli un pieaugušo cilvēku pasauli (*sk.: Human Rights Fact Sheet No.10 Human Rights of the Child, Raoul Wallenberg Institute of Human Rights and Humanitarian Law, UN Human Rights Fact Sheets, No. 1-25, 4th ed., Lund, 1996, p.160*). Arī no Senāta sniegtās informācijas secināms, ka apstrīdētā norma piemērojama un

interpretējama, citastarp, kopsakarā ar Satversmes 110. pantu un ANO Konvenciju par bērna tiesībām (*sk. lietas materiālu 94. lpp.*).

2002. gadā izstrādātajā Eiropas Padomes Ģimenes tiesību ekspertu komitejas “Baltajā grāmatā” par principiem attiecībā uz paternitātes nodibināšanu un tās tiesiskajām sekām ir uzsvērts, ka bērna interesēs nepārprotami ir, pirmkārt, tas, ka paternitāte tiek noteikta ar dzimšanas brīdi, un, otrkārt, tas, ka paternitātei tiek piešķirta stabilitāte uz turpmāko laiku [*sk.: „White Paper” On Principles Concerning the Establishment and Legal Consequences of Parentage, Committee of experts on Family Law (CJ-FA) of the Council of Europe, 15.01.2002., Part A: <http://www.coe.int/family>]. Līdz brīdim, kad tiek noteikta paternitāte, bērnam tiek liegtas dažādas tiesības vai to pilnvērtīga izmantošana, un tas ir pretrunā ar viņa interesēm. Piemēram, paternitātei var būt nozīme, nosakot bērna pilsonību, viņa mantiskās tiesības, tostarp sociālās tiesības, kā arī citās tiesiskajās attiecībās.*

10. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka apstrīdētajā normā ietvertais tiesību uz taisnīgu tiesu ierobežojums neatbilstot arī Konvencijas 4. pantam, kas, pēc Pieteikuma iesniedzēja ieskata, neparedzot termiņu brīvprātīgi atzītas paternitātes vēlākai apstrīdēšanai. Minētais Konvencijas pants noteic, ka brīvprātīga paternitātes atzīšana nevar tikt nedz apstrīdēta, nedz arī pārsūdzēta, izņemot gadījumus, kad apstrīdēšanu vai pārsūdzēšanu pieļauj valsts likums. Tāpat apstrīdēšana vai pārsūdzēšana var būt pieļaujama tad, ja persona, kas vēlas atzīt vai ir atzinusi bērnu par savu, nav viņa bioloģiskais tēvs.

Satversmes tiesa atzīst, ka Satversmes 92. pantā noteikto tiesību uz taisnīgu tiesu interpretāciju var ietekmēt starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos ietvertās cilvēktiesību normas. Šādai interpretācijai var būt būtiska nozīme, ja attiecīgais dokuments skar kādu konkrētu cilvēktiesību jomu. Ar tās palīdzību iespējams konkretizēt attiecīgo pamattiesību tvērumu un precīzāk noskaidrot to saturu. Tātad, lai šajā lietā pēc iespējas vispusīgāk atklātu

Satversmes 92. pantā noteikto pamattiesību saturu, tas interpretējams kopsakarā ar Konvencijas 4. pantu.

Latvija pievienojās Konvencijai 2003. gada 15. maijā, Saeimai pieņemot likumu „Par Eiropas Konvenciju par to bērnu tiesisko statusu, kuri nav dzimuši laulībā”. Latvija nepievienoja Konvencijai nekādas atrunas. Līdz ar to secināms, ka Latvija ir apņēmusies pilnībā īstenot visas Konvencijā iekļautās normas.

10.1. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka Konvencijas 4. pantā neesot ietverts termiņš, kurā persona, kas nav bērna bioloģiskais tēvs, varētu apstrīdēt brīvprātīgo paternitātes atzīšanu. Savukārt Saeima šādu interpretāciju atzīst par nepamatotu. Arī Tieslietu ministrija, Bērnu, ģimenes un sabiedrības integrācijas lietu ministrija, Tiesībsargs un I. Lībiņa-Egner nepiekrīt šādai Pieteikuma iesniedzēja piedāvātajai Konvencijas 4. panta interpretācijai un norāda uz apstrīdētajā normā ietvertā divu gadu termiņa pieļaujamību, kā arī savienojamību ar Konvenciju (*sk. lietas materiālu 82., 83., 87., 88., 96., 97., 101. un 104. – 106. lpp.*).

10.2. Noskaidrojot Konvencijas 4. panta jēgu, vērā ņemams Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām (turpmāk – Vīnes konvencija) 31. pants, kas reglamentē vispārējo starptautisko līgumu interpretācijas noteikumus, un, ja nepieciešams, – arī 32. pants, kas nosaka starptautisko līgumu papildu interpretācijas līdzekļus. Abas šīs normas ir arī vispārātzītas paražu tiesību normas starptautisko līgumu interpretācijas jomā (*sk.: Fragmentation of International Law: Difficulties Arising from the Diversification and Expansion of International Law. Report of the Study Group of the International Law Commission Finalized by Martti Koskenniemi, International Law Commission, Fifty-eighth session, A/CN.L.682, 13 April 2006, p.101*). Vīnes konvencijas 31. pants ietver trīs atsevišķus principus, kas jāievēro, interpretējot starptautiskos līgumus. Pirmkārt,

interpretācija jāveic labā ticībā, ievērojot principu *pacta sunt servanda*. Otrkārt, interpretācijā ir jāņem vērā tekstuālā pieeja, pieņemot, ka līgumslēdzējas puses vēlējušās piešķirt terminiem to parasto nozīmi. Treškārt, ir jāņem vērā līguma konteksts, paturot prātā līguma priekšmetu un mērķi (*sk., piemēram: Advisory Opinion on the Competence of the General Assembly for the Admission of a State to the United Nations, I.C.J. Reports 1950, p.8*). Tas nozīmē, ka līgums ir jāvērtē kopumā, nevis tikai atsevišķas tā normas vai frāzes [*sk., piemēram: Competence of the ILO to Regulate Agricultural Labour, P.C.I.J. (1922), Series B Nos. 2 and 3, p.23; United States Nationals in Morocco case, I.C.J. Reports 1952, pp. 183, 184, 197, 198*]. Tas palīdz nodrošināt līguma efektivitāti un sasniegt tajā nospraustos mērķus [*sk.: Advisory Opinion on Minority Schools in Albania, P.C.I.J. (1935), Series A/B No. 64 p. 20*].

10.3. No Konvencijas 4. panta izriet secinājums, ka personai, kura ir atzinusi bērnam paternitāti, bet nav tā bioloģiskais tēvs, piešķiramas tiesības apstrīdēt paternitātes atzīšanu.

No normas gramatiskā teksta *expressis verbis* nav secināms, ka Konvencijas dalībvalsts nebūtu tiesīga savos likumdošanas aktos noteikt ierobežojumu termiņam, kurā persona, kas nav bērna bioloģiskais tēvs, varētu apstrīdēt brīvprātīgo paternitātes atzīšanu. Kā noteikts Konvencijā, iebildumus pret brīvprātīgu paternitātes atzīšanu var celt, respektīvi, paternitātes atzīšanu var apstrīdēt vienīgi tad, ja persona, kas vēlas atzīt vai ir atzinusi bērnu par savu, nav viņa bioloģiskais tēvs. Eiropas Padome skaidrojumā par Konvencijas 4. pantu norāda, ka tajā nav noteiktas personas vai varas iestādes, kas varētu pārsūdzēt vai apstrīdēt brīvprātīgu paternitātes atzīšanu (*sk.: Convention on the Legal Status of Children Born out of Wedlock, Explanatory Report, para. 25, <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/HTML/085.htm>*). Šis jautājums ir atstāts nacionālā likumdevēja izšķiršanai.

Tādējādi likumdevējam ir tiesības gan paredzēt apstrīdēšanas

iespēju, nosakot attiecīgo personu loku, gan arī noteiktos gadījumos bērna interešu aizstāvības un nodrošināšanas nolūkā neļaut noteiktam personu lokam apstrīdēt paternitāti. Likumdevējam jāizvērtē, kurām personām šādas tiesības ir jāpiešķir un kurām tās var tikt piešķirtas [sk.: „White Paper” *On Principles Concerning the Establishment and Legal Consequences of Parentage, Committee of experts on Family Law (CJ-FA) of the Council of Europe, 15.01.2002., Part A: <http://www.coe.int/family>].*

Tomēr jāņem vērā, ka pārliecināties par starptautiskā līguma normas gramatiskās interpretācijas pamatotību nevar citādi kā vien izvērtējot līguma kontekstu un mērķus.

10.4. Lai noskaidrotu līguma mērķi, citastarp ir jāapskata līguma preambula. Ir vispārzināms tas, ka preambula ir nozīmīga līguma daļa, kas izmantojama līguma interpretācijai (sk.: *Draft Articles on the Law of Treaties with commentaries, 1996, United Nations, 2005, p. 221*). Arī Satversmes tiesa jau atzinusi, ka starptautisku līgumu preambulām ir liela nozīme starptautisko līgumu interpretācijā (sk. *Satversmes tiesas 2007. gada 29. novembra sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 76.1. punktu*).

Konvencijas preambula paredz:

„[...] konstatēdamas, ka daudzās dalībvalstīs ir veikti vai tiek veikti pasākumi, lai uzlabotu bērnu tiesisko statusu, kas nav dzimuši laulībā, samazinot tās atšķirības starp šo bērnu un laulībā dzimušo bērnu tiesisko statusu, kas rada pirmajiem juridiska vai sociāla rakstura grūtības; [...]

pārliecinātas, ka bērnu, kas nav dzimuši laulībā, stāvoklis ir uzlabojams un ka noteiktu kopīgu normu pieņemšana par viņu tiesisko statusu veicinātu šī mērķa sasniegšanu un vienlaicīgi sekmētu dalībvalstu likumu saskaņošanu šajā jomā [...].”

No Konvencijas preambulas var izdarīt vairākus būtiskus secinājumus. Pirmkārt, tiesiskās atšķirības starp bērniem, kas nav dzimuši laulībā, un laulībā dzimušajiem bērniem pirmos nostāda juridiski vai sociāli sliktākā stāvoklī nekā otros. Otrkārt, valstij ir pienākums šādas atšķirības iespēju robežās mazināt vai novērst. Vērtējot apstrīdēto normu šādā kontekstā, secināms, ka tā bērniem, kas nav dzimuši laulībā, nodrošina tiesisko noteiktību un zināmu sociālo stabilitāti. Ja pieņemtu, ka paternitāti brīvprātīgi atzinusi persona var neierobežotā termiņā apstrīdēt pašas atzīto paternitāti, tad bērna tiesiskā un sociālā drošība kļūtu relatīva un tiesisko seku ziņā neparedzama. Vēl jo vairāk – katra reize, kad paternitāti brīvprātīgi atzinusi persona vērstos pret šādu atzīšanu atkārtoti, radītu bērnam gan sociāla, gan juridiska rakstura problēmas. Savukārt tas nonāktu tiešā pretrunā ar Konvencijas preambulā norādīto.

Līdz ar to Satversmes tiesai nav pamata uzskatīt, ka apstrīdētajā normā noteiktais divu gadu termiņš nebūtu savienojams ar Konvencijas mērķi, kas ietverts tās preambulā.

10.5. Lai noskaidrotu Konvencijas 4. panta saturu, ir jāņem vērā līguma darbības konteksts. Līguma darbības kontekstu ir iespējams izsecināt no Konvencijas kopumā, un tas ir šāds: to bērnu tiesisko stāvokli, kuri nav dzimuši laulībā, vajag iespēju robežās pielīdzināt to bērnu tiesiskajam stāvoklim, kuri dzimuši laulībā. Tas ir arī tieši noteikts Konvencijas skaidrojošā ziņojuma 8. punktā (*sk.: Convention on the Legal Status of Children Born out of Wedlock. Explanatory Report.*

<http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/HTML/085.htm>).

Konvencijas kontekstam pretēja būtu tāda situācija, ka paternitāti brīvprātīgi atzinušajai personai būtu tiesības pēc tam, kad tā uzzinājusi par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti, neierobežoti ilgi lemt par to, vai tā apstrīdēs pašas brīvprātīgi atzīto paternitāti. Šādā gadījumā bērna, kurš nav dzimis laulībā, tiesiskais un sociālais stāvoklis ilgstoši būtu nestabils un līdz ar to

arī nelabvēlīgāks kā laulībā dzimuša bērna tiesiskais stāvoklis.

10.6. Saskaņā ar Vīnes konvencijas 31. panta trešo daļu starptautiska līguma konteksta noskaidrošanā nozīme var būt tam, kāda ir dalībvalstu prakse līguma piemērošanā, kā arī tām starptautisko tiesību normām, kas ir piemērojamas starp līgumslēdzējām pusēm [sk., piemēram: *Competence of the ILO to Regulate Agricultural Labour, P.C.I.J. (1922), Series B, No. 2, p.39; Corfu Channel case, I.C.J. Reports 1949, p.25*].

Aplūkojot praksi, kāda paternitātes brīvprātīgas atzīšanas apstrīdēšanā pastāv dažādās valstīs, kuras nav Konvencijas dalībvalstis, tiesa secina, ka valstu prakse ir atšķirīga. Piemēram, Horvātijas Ģimenes likuma 82.1. pants noteic, ka paternitātes atzīšanu var apstrīdēt sešu mēnešu laikā no brīža, kad persona uzzinājusi par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti, bet ne vēlāk kā tad, kad bērns sasniedzis septiņu gadu vecumu. Slovākijā atbilstoši Ģimenes kodeksa 93. panta pirmajai daļai paternitātes atzīšanas apstrīdēšanas termiņš ir trīs gadi. Igaunijas Ģimenes tiesību likuma 7. nodaļa un Spānijas Civillikuma 136. pants noteic, ka apstrīdēšanas termiņš ir viens gads. Arī ECT ir atzinusi, ka ECTK dalībvalstu tiesību aktos nav paternitātes apstrīdēšanai vispārēji piemērojama standarta (sk., piemēram, *ECT spriedumu lietā Shofman v. Russia, no. 74826/01, para. 37, 38; 24 November 2005*). Tādējādi secināms, ka valstu prakse ir atšķirīga un vispārējās starptautiskās tiesības nenosaka konkrētus termiņus, kas būtu jāievēro brīvprātīgas paternitātes atzīšanas apstrīdēšanas gadījumos.

Satversmes tiesa jau iepriekš ir atzinusi, ka citu valstu tiesiskais regulējums, risinot atsevišķus jautājumus Latvijas tiesību sistēmā, nevar tikt piemērots tieši, izņemot likumā norādītos gadījumus, jo salīdzinošo tiesību analīzē vienmēr jāņem vērā atšķirīgais tiesiskais, sociālais, politiskais, vēsturiskais un sistēmiskais konteksts (sk. *Satversmes tiesas 2007. gada 8. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-01-01 24.1. punktu*). Tāpat arī pētījumā par CL

Ģimenes tiesību daļas modernizāciju secināts, ka apstrīdēšanas tiesību nodrošināšana konkrētam personu lokam ir katras valsts nacionālo tiesību jautājums, ko ietekmē gan valsts vēsturiskā attīstība, gan arī konkrētā jautājuma risināšanas pieredze (sk. *Pētījuma Ģimenes tiesībās Civillikuma Ģimenes tiesību daļas modernizācijai 58. secinājumu*. <http://www.tm.gov.lv/lv/ministrija/imateriali/petijumi.html>). Tomēr jāņem vērā, ka starptautiskā līguma mērķis ir iespēju robežās harmonizēt nacionālās tiesības, nodrošinot indivīda tiesību aizsardzību noteiktā pakāpē Eiropas Padomes dalībvalstīs.

Tādējādi Satversmes tiesai īpaši jāizvērtē Konvencijas dalībvalstu prakse paternitātes apstrīdēšanas termiņu noteikšanā pēc Konvencijas spēkā stāšanās.

Arī izvērtējot Konvencijas dalībvalstu tiesisko regulējumu attiecībā uz brīvprātīgi atzītas paternitātes apstrīdēšanu, nevar izdarīt viennozīmīgu vispārīgu secinājumu, kas liecinātu par nacionālo tiesību harmonizāciju šajā jautājumā. Valstis ir pieņēmušas vai turpina piemērot dažādus tiesiskos regulējumus attiecībā uz brīvprātīgi atzītas paternitātes apstrīdēšanu. Daļā valstu ir noteikts termiņš brīvprātīgi atzītas paternitātes apstrīdēšanai: seši mēneši saskaņā ar Čehijas Ģimenes likuma 57. pantu; viens gads atbilstoši Lietuvas Civillikuma ceturtajai sadaļai, Polijas Ģimenes un aizbildniecības likuma 80.1. pantam un Šveices Civillikuma 260. „c” pantam; trīs gadi atbilstoši Luksemburgas Civillikuma 339. pantam. Tāpat atšķirīgi tiek regulēti apstākļi, kas kalpo par pamatu minētā termiņa sākuma noteikšanai. Iespējams arī konstatēt, ka atsevišķās valstīs, piemēram, Zviedrijā un Apvienotajā Karalistē, šāds apstrīdēšanas termiņš nav noteikts vai arī apstrīdēšanas termiņš papildus ir ierobežots ar bērna vecumu – ne tikai ar brīdi, kad persona uzzinājusi par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti. Valstu prakses apkopošanas rezultātā vispārpieņemtu un vienotu standartu konstatēt nav iespējams.

Nemot vērā to, ka Konvencijas 4. panta saturs ir noskaidrots,

izmantojot vispārējo starptautisko līgumu interpretācijas noteikumus, tiesai nav nepieciešams izmantot papildu interpretācijas līdzekļus.

Līdz ar to apstrīdētā norma nav pretrunā ar Konvencijas 4. pantu un Satversmes 92. pantu. Satversmes tiesai nav pamata uzskatīt, ka likumdevējs, pieņemot apstrīdēto normu, būtu izveidojis tādu tiesisko regulējumu, kas nesamērīgi ierobežotu tās personas tiesības uz taisnīgu tiesu, kura brīvprātīgi ir atzinusi paternitāti, bet vēlāk vēlas šo paternitāti apstrīdēt.

11. Satversmes 96. pants citastarp noteic, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību. Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka bērna tiesības uz privāto dzīvi neesot prioritāras salīdzinājumā ar tā vīrieša tiesībām uz privāto dzīvi, kurš apstrīd brīvprātīgi atzīto paternitāti.

Interpretējot Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz privāto dzīvi, Satversmes tiesa ir norādījusi, ka šīs tiesības skar dažādus aspektus. Tās aizsargā indivīda fizisko un garīgo integritāti, godu un cieņu, vārdu un identitāti, personas datus. Tiesības uz privāto dzīvi nozīmē, ka indivīdam ir tiesības uz savu privāto telpu, tiesības dzīvot pēc sava prāta, saskaņā ar savu būtību un vēlmēm attīstīt un pilnveidot savu personību, iespējami minimāli ciešot no valsts vai citu personu iejaukšanās. Šīs tiesības ietver indivīda tiesības būt atšķirīgam, saglabāt un attīstīt īpašības un spējas, kas viņu atšķir no citiem cilvēkiem un individualizē (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 26. janvāra sprieduma lietā Nr. 2004–17–01 10. punktu*).

Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību ir garantētas arī ECTK 8. pantā. ECT ir atzinusi, ka tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību ietver sevī arī tiesības dibināt un attīstīt attiecības ar citiem cilvēkiem (*sk., piemēram, ECT spriedumus lietās: Niemietz v. Germany, judgment of 16 December 1992, Series A no. 251-B, para 29; Perry v. the United Kingdom, judgment of 17 July 2003, Reports of Judgments and Decisions 2003-*

IX, para 36; Biriuk v. Lithuania, judgment of 25 November 2008, application nr. 23373/03, para 34). Savukārt tiesības uz ģimenes dzīvi nozīmē tiesības uzturēt attiecības ar ģimenes locekļiem. ECT vairākkārt uzsvērusi, ka būtisks ģimenes dzīves elements ir vecāku un bērnu iespēja baudīt vienam otra sabiedrību (*sk., piemēram, ECT spriedumus lietās: Berrehab v. the Netherlands, judgment of 21 June 1988, Series A no. 138, para. 23; X v. Croatia, judgment of 17 July 2008, application no. 11223/04, para. 3).*

11.1. Pieteikuma iesniedzēja arguments par to, ka apstrīdētā norma nepamatoti ierobežojot viņa tiesības uz privāto dzīvi, zināmā mērā skar šo tiesību negatīvo aspektu. Pamatojoties uz šādu privātās dzīves izpratni, personai būtu piešķiramas tiesības brīvi un bez termiņa ierobežojuma apstrīdēt pēc tās ieskata nepamatoti, kaut arī brīvprātīgi atzītu paternitāti. Proti, apstrīdētā norma liedzot pārtraukt nevēlamu ģimenes attiecību vai šādām sociālām saitēm līdzīgu attiecību uzturēšanu ar bērnu, kuram paternitāte tikusi brīvprātīgi atzīta.

Satversmes tiesa jau norādījusi, ka apstrīdētajā normā ietvertā ierobežojuma mērķis ir bērna tiesību ievērošana. Brīvprātīgas paternitātes atzīšanas veicināšana (attiecīgi – paternitātes atzīšanas apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas iespēju samazināšana) ir saskaņā ar bērna tiesībām un brīvībām un sekmē bērna interešu aizstāvību, uzlabo to bērnu tiesisko stāvokli, kuri nav dzimuši laulībā, un izlīdzina to ar laulībā dzimušu bērnu tiesisko statusu. Aizliegums apstrīdēt paternitātes brīvprātīgu atzīšanu ir nepieciešams, lai aizstāvētu bērna tiesības (*sk. Satversmes tiesas 2004. gada 11. oktobra sprieduma lietā Nr. 2004-02-0106 13.2. punktu).*

11.2. Protams, nevar apšaubīt faktu, ka brīvprātīgi atzīta paternitāte ietekmē to atzinušā vīrieša privāto dzīvi. Tomēr vienlaikus ar šādu atzīšanu neapšaubāmi tiek ilgtermiņā ietekmēta arī bērna privātā dzīve. Abas šīs tiesības, ņemot vērā bērna tiesību īpašo regulējumu, valstij ir pienākums aizsargāt. Paternitāti brīvprātīgi atzinušās personas tiesības tiek aizsargātas

tādējādi, ka tai saskaņā ar CL 156. panta otro daļu ir tiesības apstrīdēt paternitātes atzīšanu divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad tā uzzinājusi par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti. Savukārt bērna tiesības tiek aizsargātas tādējādi, ka pēc minētā termiņa beigām viņa tiesiskajās attiecībās ar paternitāti atzinušo personu iestājas zināma tiesiskā stabilitāte un paredzamība. Tādējādi Satversmes tiesai nav pamata uzskatīt, ka minēto tiesību līdzsvarošana, nosakot termiņu brīvprātīgi atzītas paternitātes apstrīdēšanai, būtu patvaļīga un nesamērīgi ierobežotu Pieteikuma iesniedzēja tiesības uz privāto dzīvi.

Turklāt arī ECT ir atzinusi, ka gadījumā, kad saskaņā ar ECTK 8. pantu tiek izvērtētas vecāku un bērna tiesības, būtiskākais apsvērums ir bērna tiesības. Ja nepieciešams izsvērt intereses, tad bērna intereses ir prioritāras (*sk. ECT spriedumu lietā Yousef v. the Netherlands, no. 33711/96, para. 73, ECHR 2002-VIII*).

Pie tam jāņem vērā arī tas apstāklis, ka bāriņtiesa saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 16. panta 5. punktu ir tiesīga iesniegt tiesā prasības pieteikumu bērna interesēs arī saistībā ar brīvprātīgi atzītas paternitātes apstrīdēšanu. Šādas tiesības bāriņtiesa var izmantot, ja tā uzskata, ka paternitātes apstrīdēšana ir bērna interesēs. Šo tiesību īstenošana ir atkarīga no bāriņtiesai piešķirtās rīcības brīvības ietvaros izdarītajiem lietderības apsvērumiem. Tādā veidā tiek pildīts Bāriņtiesu likuma 17. panta 1. punktā noteiktais un aizstāvētas bērna tiesības. Līdz ar to likumdevējs ir paredzējis papildu procesuālo mehānismu, ar kura palīdzību nepieciešamības gadījumā ir iespējams aizstāvēt bērna tiesības.

Līdz ar to Satversmes tiesai nav pamata uzskatīt, ka apstrīdētā norma, nosakot brīvprātīgi atzītas paternitātes apstrīdēšanas termiņu, nesamērīgi ierobežo paternitāti atzinušās personas tiesības uz privāto dzīvi.

12. Laulībā dzimušo bērnu tiesisko stāvokli raksturo uz likuma pamata balstītā ģimenes tiesisko attiecību stabilitāte. Šāda stabilitāte rada priekšnoteikumus tam, lai bērns saņemtu pastāvīgu aprūpi, kā arī sociālās un cita veida garantijas, kas tam pienākas (*sk. piemēram, CL 177. pantu*). Savukārt

paternitātes brīvprātīga atzīšana bērniem, kas nav dzimuši laulībā, nodrošina viņiem līdzīgu tiesisko stabilitāti kā laulībā dzimušajiem bērniem.

Satversmes tiesa uzskata, ka CL 156. panta otrajā daļā noteiktais termiņš – divi gadi no brīža, kad persona uzzinājusi par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti, – ir pietiekams, lai persona varētu objektīvi izvērtēt visus apstākļus un pieņemt izsvērtu lēmumu par iespējamo paternitātes apstrīdēšanu. Savukārt brīdi, no kura minētais divu gadu termiņš ir skaitāms, konstatē vispārējās jurisdikcijas tiesa, balstoties uz konkrētajā lietā esošajiem pierādījumiem. Turklāt jāņem vērā arī CL 156. panta pirmajā daļā noteiktais, ka paternitātes atzīšanu tiesa var atzīt par neesošu tikai tad, ja persona, kas bērnu atzinusi par savu, nevar būt viņa miesīgais tēvs un bērnu atzinusi par savu maldības, viltus vai spaidu rezultātā.

Kaut arī pieteikumā *expressis verbis* tas nav norādīts, tomēr no pieteikuma izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs būtībā nepiekrīt vispārējās jurisdikcijas tiesas viedoklim par brīdi, no kura sācies paternitātes apstrīdēšanas termiņa tecējums. Proti, no spriedumiem izrietot, ka par minēto brīdi uzskatāms 2004. gada 4. oktobris, kad taisīts spriedums par uzturlīdzekļu piedziņu. No šā sprieduma esot secināms, ka Pieteikuma iesniedzējs nav atzinis paternitāti bērnam, par labu kuram celta prasība par uzturlīdzekļu piedziņu. Tā kā prasība par paternitātes apstrīdēšanu celta tikai 2007. gada februārī, saskaņā ar tiesu nolēmumiem esot notecējis apstrīdētajā normā noteiktais termiņš. Savukārt pēc Pieteikuma iesniedzēja domām, termiņš būtu skaitāms no 2006. gada rudens, kad viņam kļuvuši zināmi apstākļi, kas neļaujot viņu uzskatīt par bērna tēvu.

Satversmes tiesa norāda, ka tās kompetencē visupirms ietilpst lietā apstrīdētas konkrētas tiesību normas vai tiesību akta satversmības izvērtēšana. Tās kompetencē, kas ir noteikta Satversmes 85. pantā, kā arī Satversmes tiesas likuma 1. un 16. pantā, neietilpst tiesību normu piemērošanas vērtēšana. Tādējādi Satversmes tiesa nav tiesīga pārvērtēt civilprocesa ietvaros pieņemtos tiesas nolēmumus un nav tiesīga lemt par to, vai vispārējās jurisdikcijas tiesa,

izskatot konkrētu lietu, pareizi piemērojusi materiālās un procesuālās normas (*sk. Satversmes tiesas 2008. gada 2. jūnija sprieduma lietā Nr. 2007-22-01 18.1. punktu*).

Tāpat Satversmes tiesa nav kompetenta pārvērtēt vispārējās jurisdikcijas tiesas veikto pierādījumu izvērtēšanas procesu un tā rezultātu. Vispārējās jurisdikcijas tiesu kompetencē ir lemt par pierādījumu pieļaujamību un attiecināmību, kā arī atbilstoši procesuālajiem likumiem dot tiem savu novērtējumu.

CL 156. panta otrajā daļā minētos apstākļus, kas izslēdz paternitāti, atbilstoši Civilprocesa likuma 128. panta otrās daļas 5. punktam ir pienākums norādīt prasītājam, un šo apstākļu izvērtējums ietilpst pirmās instances tiesas un apelācijas instances tiesas kompetencē (*sk. Senāta sniegto informāciju lietas materiālu 92. lpp.*). CL 156. panta otrajā daļā minētā termiņa tecējums sākas brīdī, kad persona, kas paternitāti atzinusi, šīs personas aizgādnis vai bērna māte „uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti”. Līdz ar to rīcības brīvība, kas attiecas uz normā noteiktā termiņa tecējuma sākšanās priekšnoteikumiem, ir piešķirta vispārējās jurisdikcijas tiesai, kad tā izskata konkrētu lietu.

Lai gan atsevišķos gadījumos ir iespējama tāda situācija, ka normā lietotais vispārīgais formulējums „uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti”, raugoties no tiesiskās noteiktības principa viedokļa, tiktu piemērots nepietiekami vienveidīgi, Satversmes tiesa nav tiesīga pārskatīt vispārējās jurisdikcijas tiesu sniegto vērtējumu par brīdi, no kura sākas apstrīdētajā normā noteiktā procesuālā termiņa tecējums. Konstatējot problēmas attiecīgās normas piemērošanā, atbilstoši likuma „Par tiesu varu” 49. un 49.¹ pantam var tikt izstrādātas rekomendācijas par aktuālu tiesību normu interpretāciju. Arī likumdevējs, secinot, ka normas piemērošanā ir konstatējamas problēmas, var izšķirties par nepieciešamību noteikt detalizētāku regulējumu attiecīgajās CL normās par termiņa tecējuma sākuma brīdi. Satversmes tiesai atbilstoši

Satversmē un Satversmes tiesas likumā noteiktajai kompetencei nav paredzētas ne likumdošanas iniciatīvas tiesības, nedz arī tiesības izvērtēt vispārējās jurisdikcijas tiesu nolēmumu tiesiskumu.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30. – 32. pantu, Satversmes tiesa

n o s p r i e d a:

atzīt, ka Civillikuma 156. panta otrās daļas vārdi „divu gadu laikā, skaitot no dienas, kad viņi uzzinājuši par apstākļiem, kas izslēdz paternitāti” atbilst Latvijas Republikas Satversmes 92. un 96. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris